

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯ–2023: ТАЪЛИМ ВА STEAM ИННОВАЦИОН ТАРАҚҚИЁТНИНГ СТРАТЕГИК ҲУҚУҚИЙ АСОСИ

Xaydarov Ismoil Olloqulovich
O‘zbekiston respublikasi Jamoat
xavfsizligi Universiteti dotsenti

Калит сўзлар: Конституция, Таълим + STEAM + инновация таълим ислохотлари, ижтимоий давлат, STEAM педагогика ҳуқуқий асос, ёшлар сиёсати.

Конституция – ҳар бир демократик давлатнинг асосий қонуни бўлиб, у жамиятнинг сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий ҳаётини тартибга солувчи энг муҳим ҳуқуқий ҳужжат ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ҳам мамлакат мустақиллигининг ҳуқуқий пойдевори, инсон ҳуқуқ ва эркинликларининг кафолати ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 1992 йил 8 декабрда қабул қилинган. У мустақил Ўзбекистон давлатини барпо этиш, ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамиятини шакллантириш йўлидаги энг муҳим тарихий ҳужжат ҳисобланади.

2023 йил 30 апрелда умумхалқ референдуми орқали қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг янги таҳрирдаги Конституцияси 128 моддадан 155 моддага кўпайган бўлиб, мамлакат ҳаётининг барча соҳаларида туб ҳуқуқий ислохотларни бошлаб берди. Ушбу ўзгаришлар инсон қадрини улуғлаш, ижтимоий адолатни таъминлаш, таълим, суд-ҳуқуқ тизими ва ижтимоий ҳимояни мутлақо янги босқичга кўтаришга қаратилгани билан аҳамиятлидир. Айниқса, таълим соҳасидаги конституциявий кафолатлар замонавий педагогик ёндашувлар, хусусан, STEAM педагогик технологияларини жорий этиш учун мустаҳкам ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда.

Янги Конституция таълим ва ижтимоий ҳимояга доир бир қатор муҳим кафолатлар ва мажбуриятларни ўз ичига олган. Масалан:

- Давлат умумтаълим ва касб-ҳунар таълимини эркин (бепул) шаклда кафолатлайди, умумий ўрта таълим мажбурий деб белгиланган.
- Давлат балдар, ногиронлиги бўлган шахслар, ижтимоий ҳимояни талаб қилувчи шахслар учун билим олиш, ижтимоий ва маданий хизматлардан фойдаланиш, шу жумладан ногиронлар учун имконият яратиш вазифасини олган.

• Ўқитувчилар (педагоглар) мақоми конституцияда алоҳида белгиланди: давлат уларнинг ҳурмат-шаъни, ижтимоий ва моддий фаровонлиги hamda касбий ривожланишини ҳимоялайди.

• Шунга қўра, таълим тизимидаги ҳуқуқий ва ижтимоий кафолатлар кучайди — бу, айниқса, таълим олий даражадаги муассасалар, болалар таълими, ногиронлигги борлар, ижтимоий ҳимоя талаб қилувчи фуқаролар учун муҳим аҳамият касб этади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб айтишимиз мумкинки, Конституциявий кафолатлар бирлашиб — таълим ва ижтимоий ҳимоя соҳасида ҳуқуқий ва амалий ривожланиш учун пойдевор яратилди, деб баҳоласа бўлади. Бу куйдагиларда ўз аксин топади:

1. Янги таҳрирдаги Конституцияда Ўзбекистон “ижтимоий давлат ва инсон қадрини устувор” қонунни сифатида эътироф этилди. Бу эса давлатнинг таълим, соғлиқни сақлаш, ижтимоий ҳимоя ва илм-фан ривожига бевосита масъул эканини англатади. Инсон қадр, шахс ҳуқуқ ва эркинликлари давлат сиёсатининг марказига қўйилди.

Бу жиҳатлар:

- ижтимоий тенглик,
- ҳар ким учун муносиб таълим,
- инновацион ривожланиш учун очиқ муҳит каби омилларни ҳуқуқий жиҳатдан мустаҳкамлади.

2. Янги Конституцияда айниқса таълим соҳаси алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, куйидаги муҳим нормалар мустаҳкамланди:

- Давлат ҳар бир инсоннинг билим олиш ҳуқуқини кафолатлайди;
- Умумий ўрта таълим давлат ҳисобидан мажбурий тарзда таъминланади;
- Касбий таълим ва олий таълимнинг ривожига давлат сиёсати даражасига кўтарилди;

- Педагог ходимларнинг жамиятдаги мақоми, шаъни, ҳуқуқлари ва ижтимоий ҳимояси Конституция даражасида мустаҳкамланди.

Бу ҳолат STEAM педагогикасини жорий этиш учун ҳуқуқий жиҳатдан мустаҳкам замин яратади, чунки STEAM таълим инновация, амалиёт, тадқиқот ва ижодни талаб қиладиган тизим ҳисобланади.

3. 2023 йилги Конституцияда ижтимоий ҳимоя сиёсати янги мазмун билан бойитилди. Жумладан:

- кам таъминланган оилалар фарзандлари,
- ногиронлиги бўлган шахслар,
- ижтимоий эҳтиёжга муҳтож қатлам учун таълимга тенг имкониятлар яратиш давлатнинг асосий мажбурияти сифатида белгиланди.

Бу эса STEAM таълим бўйича лабораториялар, инновацион синфлар, рақамли технологиялардан фойдаланишда барча ўқувчилар учун тенг шароит яратилиши лозимлигини англатади.

4. Янги Конституция суд ҳокимиятининг мустақиллигини тубдан мустаҳкамлади. Энди:

- шахс ҳуқуқлари фақат суд орқали чекланади,
- таълим олиш ҳуқуқининг бузилиши суд орқали ҳимоя қилинади,
- педагоглар ва таълим муассасаларининг ҳуқуқий кафолатлари кучайтирилди. Бу эса таълим соҳасида адолат, қонунийлик ва шаффоф муҳитни таъминлайди.

5. Янги Конституциянинг “ҳалқчиллиги” шундаки:

- давлат халқ манфаатларига хизмат қилади,
- ҳар бир фуқаро таълим ва ижтимоий тараққиёт жараёнининг фаол иштирокчисига айланади,
- илм-фан ва инновация давлат тараққиётининг асосий қуввати деб белгиланади.

STEAM педагогика ҳам айнан халқ манфаатларига хизмат қилувчи таълим модели бўлиб, ўқувчиларни:

- мустақил фикрлаш,
- муҳандислик ёндашуви,
- илмий тафаккур,
- инновацион ечимлар яратишга ўргатади.

Бундан ташқари 2023 йилги Конституцияда ижтимоий ҳимоя масалаларига алоҳида эътибор қаратилди. Кам таъминланган оилалар, ногиронлиги бўлган шахслар ва ижтимоий ҳимояга муҳтож фуқаролар учун таълим олиш имкониятларини давлат кафолатлайди.

Бу эса STEAM таълим доирасида:

- барча ўқувчилар учун тенг шароит;
- ижтимоий адолатли таълим муҳити;
- рақамли ҳамда технологик таълим ресурсларидан фойдаланиш имконияти кенгайтирилиши таъминлайди.

Хулоса қилиб айтганда 2023 йил 30 апрелда қабул қилинган Янги Конституция Ўзбекистонда таълим ва ижтимоий сиёсатда мутлақо янги босқични бошлаб берди. Таълимга оид конституциявий кафолатлар STEAM педагогикасини жорий этиш, инновацион таълим муҳитини ривожлантириш, ёшларни замонавий касбларга тайёрлаш учун мустаҳкам ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда.

Янги Конституция нафақат ҳуқуқий ҳужжат, балки мамлакат таълим ва инновацион тараққиёти учун стратегик дастур ҳисобланади.”

Фойдаланилган манбалар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: 2023.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг таълим соҳасига оид фармон ва қарорлари. – Т.: 2020–2024 йй.
3. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Т.: “Ўзбекистон”, 2022.
4. STEAM таълим концепцияси ва унинг педагогик асослари. – Т.: 2021.
5. Таълим тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси Қонуни. – Т.: 2020.
6. Ижтимоий давлат ва инсон қадрлари концепциясига оид илмий мақолалар тўплами. – Т.: 2023.
7. Суд-ҳуқуқ тизими ислохотлари бўйича норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўплами. – Т.: 2023.